

Març 1980 Museu de Badalona

CARRER DELS ARBRES/9

Memòria

Valentí Soler

«Com saba pacient sota l'escorça,
més pura revindrà l'antiga força
que ja es desvetlla d'amagat dels déus.»

Pere Quart

Sempre cal tenir memòria. Sobretot, memòria de les depredacions patides i dels greuges soferts per la gent d'aquesta terra. Tenir memòria, per exemple, de l'abolició del nostre sistema constitucional en base a

«el justo derecho de conquista, el atributo de la soberania regia i la conveniencia de reducir todos los reinos de España a la uniformidad de unas mismas leyes, usos, costumbres y tribunales, que habrán de ser los de Castilla, tan loables en todo el universo...» (1er. decret de Nova Planta, 29-6-1707).

Cal tenir memòria de com les depredacions han estat seguides de noves i implacables depredacions:

«...el Estatuto de Cataluña, en mala hora concedido por la República, dejó de tener validez en el orden jurídico español, desde el día 17 de julio de 1936» (Franco, 5-4-38).

I de com han estat complementades amb sarcasmes depredadors:

«Estad seguros, catalanes, de que vuestro lenguaje, en el uso privado y familiar, no será perseguido.» (Ban públic del cap dels serveis d'ocupació de Barcelona, 26-1-39).

Per tal que 40 anys més tard hom pugui fer brometa sobre les nostres depredades esquesques culturals:

«Por favor, seamos serios. ¿Acaso existe algún manual en catalán que trate con rigor universitario sobre temas de física nuclear?» (Suárez, «Paris-Match», 1977).

Cal tenir-ne memòria, d'aquestes coses. Perquè ens ha calgut tota mena d'esforços i sacrificis, una tossuda resistència i,

àdhuc, sang vessada, per tal de «salvar-nos els mots» i «retrobar el nom de cada cosa».

Cal tenir-ne memòria per tal d'evitar el desencís davant l'evidència que, una vegada més, tot just som a l'inici del costerut camí de la recuperació nacional.

Cal tenir-ne memòria, car l'intent d'anorreament de la nostra nacionalitat i l'acarnissada espoliació institucional, política i cultural a què hem estat —i som encara— sotmesos, ens ha deixat unes ferides tan greus que fóra suïcida oblidar-nos-en.

Cal tenir-ne memòria, perquè hi ha encara prou ideòlegs, polítics, executors o botiflers amb bona disposició per acabar la feina que inicià Felip V.

Cal tenir-ne memòria, perquè el centralisme reformat ha canviat de mètodes, no pas d'intencions. Ara actua d'una manera més refinada: ens ven a preu d'or miratges de poder i, ensems, ens imposa un peatge generalitzat.

Cal tenir-ne memòria, perquè la plena normalització de la cultura catalana —és a dir, de la nostra vida quotidiana— va inexorablement lligada al decurs de l'evolució política. De manera que, si volem recuperar les nostres arrels i els nostres senyals d'identitat, ultra la participació personal i directa en aquesta tasca, ens caldrà també tenir memòria de quines forces són contràries a la nostra recuperació com a poble i de quines s'hi basen i, per això, l'afavoreixen i acceleren.

Cal tenir-ne memòria. Perdre-la, per a un poble, representa un altre pas vers la pèrdua de la història, vers la pèrdua de la seva existència i del seu nom de poble.

Cal tenir-ne memòria. I fer-ne no un resignat inventari de frustracions, sinó el brollador que vitalitzi la lluita pel redreçament de Catalunya.

Eleccions

Col·lectiu de Català

Tupí vidriat procedent de Tortosa.

Tupí de tres peus.

Per segona vegada a la història, aquest mes de març se celebren eleccions al Parlament de Catalunya. El procediment d'elecció és per sufragi universal. Aquesta paraula SUFRAGI prové del llatí SUFFRAGIUM que significa «opinió» o «VOT» (cal pronunciar vot amb O oberta, igual que «lloc», «pot», «sot»). El Parlament de Catalunya consta de cent trenta-cinc escons. Cal establir una diferència entre l'ESCÓ o ESCON com a moble o com a lloc que ocupa un diputat al Parlament. L'escó tradicional és un banc llarg amb respall ample que, a les masies, està davant de la llar de foc; també tenim constància escrita que els bancs que ocupen certes jerarquies a les esglésies o capelles se'n diuen escons. Seguint aquesta lògica també s'anomenarien escons els bancs que els diputats ocupen al Parlament. D'aquesta manera el mot escó ha passat a tenir dos significats, un de concret i un de figurat; el segon s'ha pres per la contigüitat física que hi ha entre el parlamentari i el lloc que ocupa.

Els COL·LEGIS ELECTORALS són el conjunt d'electors d'una mateixa circumscripció electoral, perquè col·legi significa «associació», «agrupació», «reunió». Ara bé, el lloc on s'efectuen les votacions també se'n diu col·legi electoral, però no té cap mena de relació amb l'escola on sovint se celebra la votació.

Formen la MESA el president i els vocals. Aquesta paraula no és un castellanisme i no fa referència a un moble (taula), sinó al conjunt de persones que dirigeixen una

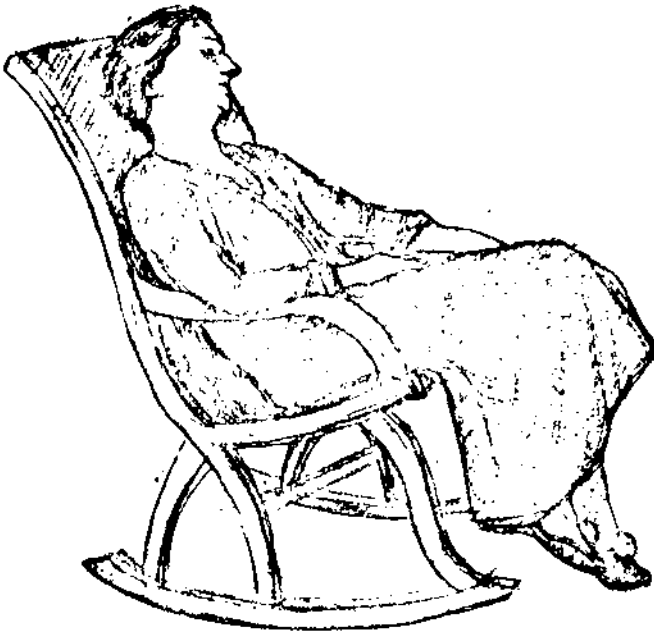
assemblea o una votació. Els membres de la mesa són NOMENATS per la Junta del Cens. Els verbs NOMENAR i ANOMENAR són diferents tant en la grafia com en el significat: «nomenar» significa designar, elevar a un càrrec: «L'han nomenat batlle de la ciutat»; «anomenar» significa designar, citar: «L'anomena sovint pel seu cognom».

Acabada la votació, la mesa efectua l'ESCRUTINI, cultisme que vol dir alhora reconeixement i recompte dels vots emesos. Arribat el moment de l'escrutini pot haver-hi TUPINADA. Cap a l'any 1840 al poble de Grèixer es varen celebrar unes eleccions. La manca de condicions i la ignorància varen convertir aquestes eleccions en la riota general perquè a l'hora d'emetre el vot, ho varen fer dins d'una tupina. El procediment de votació i la urna tan casolana es prestava a trampes i enganys i, a més, era molt d'estar per casa. D'aquest procediment se'n va dir tupinada i, avui, una tupinada és un engany consistent en introduir PAPERETES fraudulentas en una urna electoral o alterar-ne el compte. El fet de Grèixer fou contat a les Corts de Madrid en castellà i, per tant, la tupinada fou traduïda per «pucherazo» («tupina» = «puchero»).

Una altra expressió té origen en les eleccions antigues en les quals s'elegien els candidats introduint faves blanques o negres en un bací. D'aquí ve la dita «això són faves comptades» com a sinònim de ser una cosa molt segura, que no té rèplica.

Balanç cultural de l'any 32 a Badalona

Cinto Dunyó i Clarà

Dibuix de Joan Coret i Palay.

Donant una ullada a l'activitat cultural badalonina de l'any 1932, veurem que, malgrat els canvis soferts en el camp polític com foren la vinguda de la República, l'aprovació de l'Estatut de Catalunya, aquesta activitat no sobreix pas molt de la vida anterior a la vinguda de la dictadura de Primo de Rivera.

Això no vol pas dir que la ciutat del 1932, en època de l'Estatut i la del Parlament, català, fos una Badalona apagada i grisa, sense vida cultural popular. Cal recordar que la dictadura del general Primo de Rivera, escapçà brots, esforços i camins

trillats, que menaven el nostre país cap a un esdevenidor democràtic i lliure, com fou l'irreversible adveniment de la República. Un règim que arribà gairebé sense adonar-nos-en. Fou un canvi tan insospitat i imprevis, que el primer bienni hagué d'arraconar les activitats culturals per a deixar pas, lògicament, a l'estructuració i vertebració política del país.

Fou molt semblant al que ens passa avui. Potser les situacions no són iguals, però generalitzant té una certa similitud. Els homes lliures han hagut de fer l'esforç de desprendre's de la mentalitat molt

limitada imposada per la dictadura, i esforçant-se, procurar encaixar en aquest trencacaps del canvi que ens ha posat en el camí cap a l'autèntica democràcia. El que calia —com cal avui— és no perdre el rumb de la nostra condició nacional catalana, i que llavors, el 1932, els grups polítics marcaren en la carta històrica del nostre país autònom elegint el propi Parlament.

Foren els primers mesos els que serviren per engendrar una cultura que tingué tanta importància els anys següents. Foren mesos de preparació, cap a un relançament ciutadà, interromput per la mala segada de la dictadura que s'acabava de passar.

Deixant de banda l'ensenyament i cenyint-nos a nivell popular o de carrer, fent comparances amb els anys anteriors, a Badalona s'hi notà bastant.

L'ambient cultural es popularitza i dinamitza, no sols en entitats que li són pròpies, sinó fins i tot en altres grups socials, com poden ser partits polítics, sindicats, entitats religioses, cooperatives, etc. Tot es desperta i comença a renéixer.

Així trobem en aquest any de 1932, la constitució dels Amics de les Arts. Radio Associació de Catalunya —l'emissora cooperatista catalana— organitza un festival en el teatre Zorrilla, que el retransmet en directe, o sigui de cara al públic —fet llavors no molt corrent— en el qual hi participen tres músics de gran categoria, tots tres badalonins: El pianista senyor Salses, J. Oriol violinista i Mercè Rovira també pianista; la cantatriu M. Sánchez; la liderista C. Casals i finalment les dues-centes veus del famós Orfeó Badaloní.

El Casino, l'Era, els Cors de Clavé, i d'altres entitats organitzen actes culturals de tot tipus, mentre aquest any neix un grup molt significatiu: els «Amics de la Música».

En la premsa surten noves publicacions, alguna de gran qualitat tipogràfica. Per sant Jordi, la diada del llibre se celebra amb tota esplendor i malgrat fer mal temps, es ven molt; en una sola llibreria que radicava

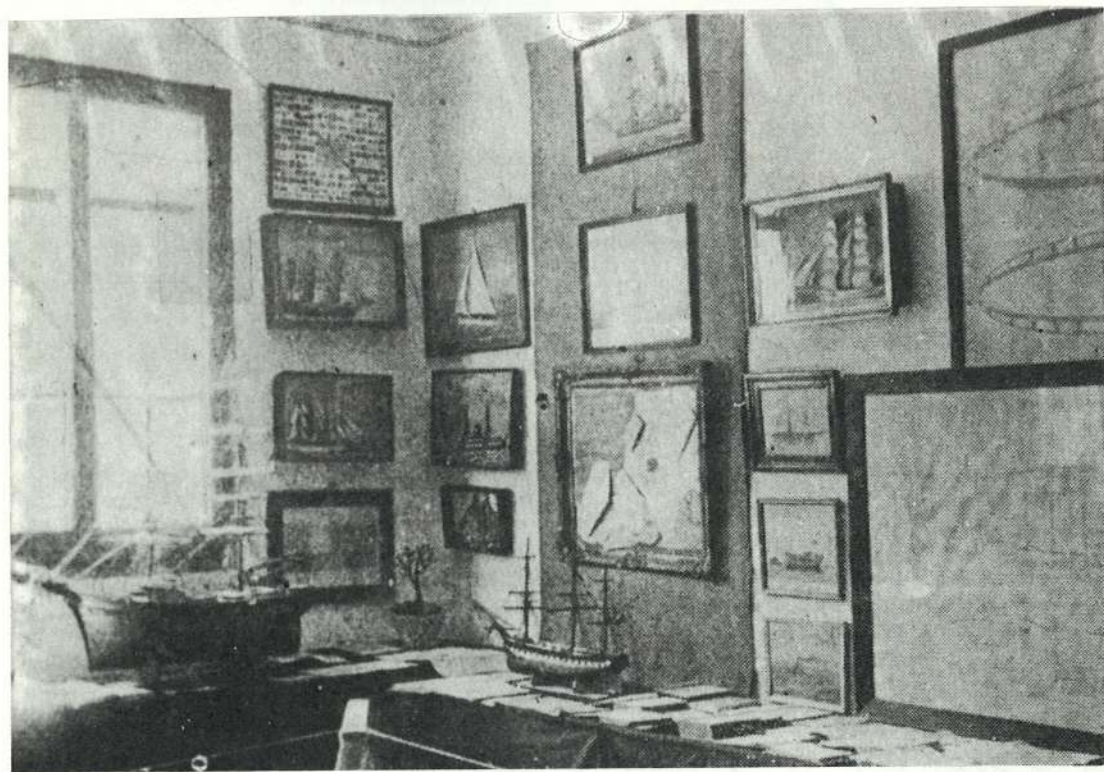
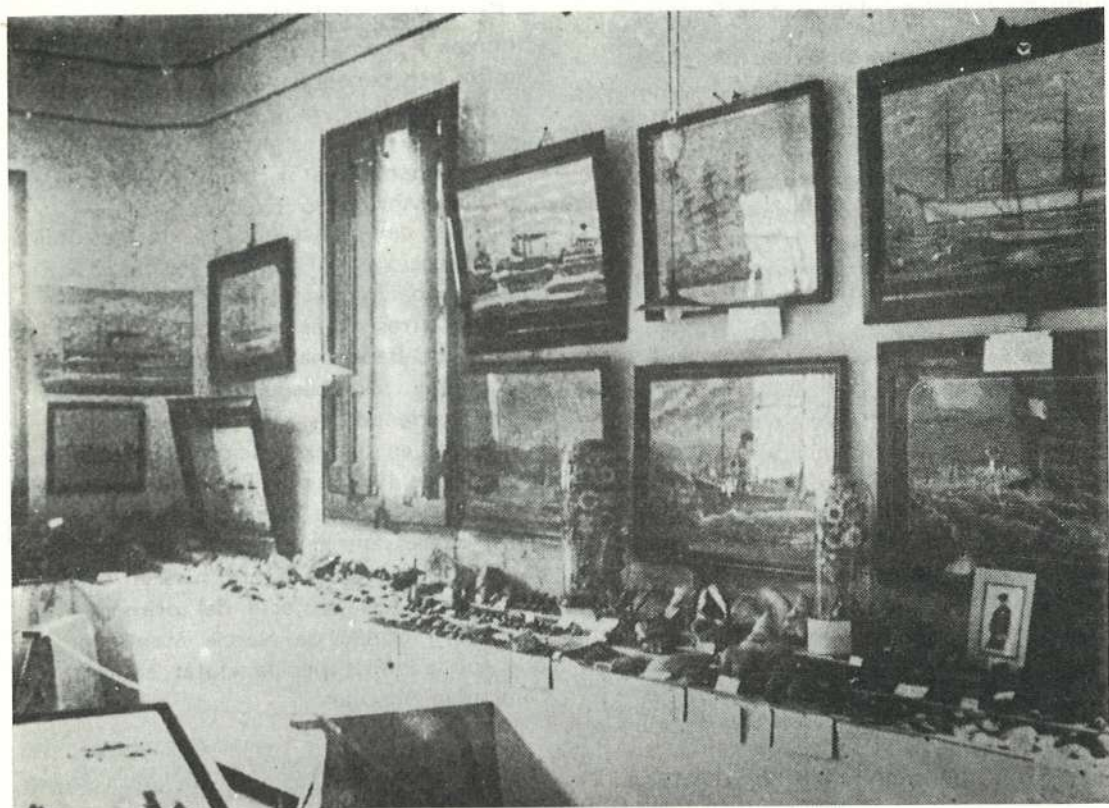
al carrer de Mar —llavors Prat de la Riba—, es vengueren uns tres mil cent llibres catalans, essent el més sol·licitat «Celística» de Roig i Reventós, seguit de «L'hereu» de Prudenci Bertrana.

És ben notable el nombre de conferències que de tot tipus es donen aquest any. Totes prou interessants, però val la pena remarcar la importància que tingueren les organitzades per l'Agrupació Excursionista de Badalona, amb motiu de les quatre exposicions que féu en diferents locals de la ciutat. Una de dibuixos d'Alexandre Cardunet titulada «Bells aspectes de Badalona», l'altra sobre temes fotogràfics d'alta muntanya, una tercera de pintura titulada «Escenes marineres i racons típics de la nostra ciutat» i una altra dedicada a la marina badalonina. Les conferències, totes elles basades en temes badalonins, es pronunciaren una a cada local on es feia l'exposició.

Sense desmerèixer la tasca portada a terme en el camp cultural per altres entitats com fou per exemple el teatre, esmentarem les publicacions de les quals arribaren a sortir-ne una vintena de periòdiques, els lectors de la biblioteca de La Caixa, que foren uns dos mil de promig mensual i l'edició d'un plànol de Badalona a tot color a cura d'un impressor de l'avinguda de Martí Pujol, entre altres proves testimonials d'una cultura ben viva i notable en aquell any de 1932, afectada greument per un alt nivell d'atur forçós el qual arribà a ser un cinc per cent del total de la població.

A més de l'Associació dels Amics de la Música i la dels Amics de les Arts, aquest any nasqué el Consell Local de primera ensenyança, la comissió de «L'Associació Protectora de l'Ensenyança catalana», l'orquestra de corda de l'Escola Municipal de Música. Per cert que és en aquest mateix any quan l'Ajuntament presidit pel batlle senyor Casas, aprovà la construcció de nova planta de l'edifici actual de l'Escola Municipal de Música.

Aquest any es constitueix el «Patronat de l'Escola Catalana» que tan bona llavor deixa a la ciutat. I en aquests dies el Consistori aprovà la celebració de dos

torns de colònies infantils a la Garriga.

El 1932 a la nostra ciutat, a més de tot això, ens ve marcat per dos esdeveniments negatius que afectaren els nostres ciutadans. Un d'ells de caràcter econòmic, fou el crac produït pel Banc de Catalunya, i l'altre de tipus cultural fou la recent mort del jove poeta badaloní, i bon dibuixant Joan Coret, succeïda el 1931. Un poeta jove que tant prometia i que sabent pròxima la mort escrivia al final d'un dels seus poemes:

Mare, quan m'enterrin
 si plou com fins ara
 no deixis que ho facin...
 No els deixis que treguin la caixa...
 que el soroll de quan cauen les gotes
 damunt de la tapa
 ha d'ésser horrible...
 Deu semblar que bo i mort t'esgarrapen!..
 L'Eco de Badalona en les edicions extres de

la Festa Major i de Nadal reproduïx dibuixos i poemes d'aquest autor, de família ben coneguda a Badalona.

En aquesta lleugera llambregada plena de llacunes, he deixat a posta com a últim, la gran campanya històrico-arqueològica que portava l'Agrupació Excursionista de Badalona, campanya que fou fonamental en la creació més endavant del futur Museu badaloní, en el qual hi figurarien —entre altres peces importants— la «Venus de Badalona», la «Tabulae Hospitalis», les pollegueres de les portes de l'entrada de les muralles romanes, trobat tot en les excavacions que sota la direcció de l'Institut d'Estudis Catalans es feren al Clos de la Torre. Un museu molt interessant que feren desaparèixer el 1940 i en el qual també hi eren exposats els plànols i el projecte del primer submarí l'Ictineo de Narcís Monturiol i que fou adquirit per la ciutat en una campanya popular.

La formació dels mestres a Catalunya fora de les normes de l'Estat i l'ensenyament durant la Guerra Civil

Mateu Rotger i Rosquellas,
director de l'Institut Municipal d'Educació

EN JOAN BARDINA I
L'ESCOLA DE MESTRES

○ Què va empènyer Joan Bardina a fundar l'Escola de Mestres de Barcelona?

Ell mateix va escriure: «Era l'octubre del 1902, si no m'erro, quan vaig començar a la "Veu de Catalunya" la campanya pedagògica. Per què vaig iniciar-la i precisament en aquells moments?

»Cansat, noi encara, d'una vertiginosa lluita en un partit polític, lluita —sense vanitat— heroica, i desenganyat de l'eficàcia dels remeis purament polítics, per llei de reacció —inevitable en un esperit lluitador— em vaig convèncer que no hi havia més que un camí per a la regeneració estable: la reforma de les generacions per l'educació.

○ »Ja en aquest terreny, no haig d'explicar com va devorar el meu esperit els llibres cabdals d'educació escrits a fora; com vaig escollir-ne alguns com a punt de partida de l'obra que vagament anava dibuixant-me; com vaig persuadir-me fermament, no sols de la tesi general, que l'educació era la gran i única palanca, sinó també que, havent d'acceptar tot el que hi ha de bo enllà de les nostres fronteres, era absolutament necessària una ferma base nacional sobre la qual desenrotllar tot el sistema, fornal d'assimilació de tot el que era bo dels altres. Aprofitant un parèntesi en les meves tasques universitàries, a causa de greus malalties, vaig agafar el títol oficial de mestre, patent de cors, se sol dir, per fer malbé les generacions, però necessària també per intervenir activament en tots els ordres de la via pedagògica catalana.

»Amb el títol, moltes lectures i encara més meditacions, sols cercava ocasió a propòsit per llançar la idea dintre un **moment polític** propici: i subratllo el mot, per donar a entendre que no sóc dels que ho fien tot en la bondat de l'ideal.

»I aquest **moment** vingué amb les esplèndides i seguides victòries del lerrouixisme, que ho abassegaven tot, deixant el públic sensat en dubte sobre l'eficàcia de l'acció política. I l'**ocasió** fou la prohibició del senyor comte de Romanones d'ensenyar en català la Doctrina en les Escoles públiques.

»Aleshores vaig començar la campanya a "La Veu" i a altres periòdics i revistes professionals».

La campanya de Bardina assolí ampli ressò i començaren a fundar-se, l'una darrera l'altra, «Escoles Catalanes» de totes menes

a tots els indrets de Catalunya, sobretot a Barcelona, la majoria de les quals no responien a la seva visió de la política educativa, unes per falta de maduresa i altres perquè estaven en mans de gent inexperta.

Des de l'inici de la campanya, Enric Prat de la Riba el va escriure oferint-se-li per treballar junts i «fornir els fonaments de la gran obra educativa». I d'aquesta relació en sorgí la idea de creació d'un Patronat d'Escoles «que n'implantés a Catalunya una xarxa, encarrilés als mestres desviats i desfés paulatinament tot lo mal fet». No obstant, i malgrat que el Patronat feia editar llibres, tenia estatuts, havia estat anunciat a la premsa diària i celebrava reunions preparatòries, no va reeixir.

Convençut que el problema principal que afectava l'escola era la deficient preparació que rebien els mestres a les escoles normals oficials d'on sortien «sense noció del nacionalisme pedagògic... ignorants dels corrents fecunds de la pedagogia estimulant i alhora solidària... reduït tot bagatge a uns programes centenaris...», va decidir amb la col·laboració de Josepa Soronelles i del doctor Felix Jové, la creació d'una «escola exclusiva per a futurs mestres d'ambdós sexes». Per a aconseguir-ho captaren l'ajut de les societats «perquè cada una pagui els gastos oficials d'un o més alumnes»; apel·laren al «patriotisme particular» perquè «ens aboní lloguer, electricitat i material»; apel·laren «al patriotisme i a l'amistat d'homes excel·lents encarregant-los càtedres gratuïtes...». Així fou que Joan Bardina, Josep Carner, Gaietà Cornet, Norbert Font i Sagú, Alexandre Galí, Felix José, Joan Llaverias, Josep Pijoan, Frederic Rahola, Josepa Soronelles, Josep M. Tallada, Jaume Visa i d'altres formaren el quadre de professors de l'Escola.

L'Escola de Mestres presentà novetats revolucionàries: gradualització de l'ensenyament, supressió de la lliçó magistral i del llibre de text, supressió de premis i càstigs, escolarització en català i en règim de coeducació, importància dels treballs manuals... i la participació activa dels alumnes en totes les activitats escolars.

En Bardina, la Soronelles i en Jové varen començar l'aventura de posar en marxa l'Escola de Mestres «amb la respectable quantitat —reunides les tres fortunes— de 28 pessetes».

«La Veu» els va deixar la màquina de compondre i de còpies, l'Eladi Homs —que posteriorment fou pensionat als Estats Units per l'Ajuntament—, va fer-los les circulars; Mossèn Camil Vives va encarregar-se del tiratge d'altres papers, graciosament, a la seva impremta, i ells varen passar les circulars i els sobres. De les 28 pessetes, comprats paper, segells i tintes encara van sobrar-ne alguns cèntims.

LES ESCOLES D'ESTIU

La primera Escola d'Estiu se celebrà l'any 1914. Durant la primera època, aquesta Escola reunia, en temps de vacances, a un grup de mestres amb la finalitat de corregir la seva formació acadèmica. Durava quasi un mes i les seves activitats consistien en uns cursos generals, uns cursos de treballs especialitzats —obradors, pràctiques pedagògiques...— complementats amb visites, sessions de teatre, concerts, etcètera.

Fou l'Eladi Homs qui tingué la idea de crear l'Escola d'Estiu concretant el coneixement d'experiències realitzades als Estats Units i el precedent de l'Escola de Mestres. A ell s'encarregà la direcció de la primera Escola, l'any 1914; però l'ànima d'aquella institució —remarca en Jordi Monés, en el seu llibre «El pensament escolar i la renovació pedagògica de Catalunya (1833-1938)» fou l'Alexandre Galí, qui dirigí les que es realitzaren des del 1915 al 1923, any aquest en què Primo de Rivera acabà amb la Mancomunitat i amb totes les seves obres.

La col·laboració entre la Mancomunitat i els grups renovadors de l'ensenyament estatal es concretitzà, al principi dels anys vint, en la creació d'una comissió mixta: Consell de Pedagogia, Federació de Mestres Nacionals de Catalunya i Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana que s'encarregà d'organitzar la Setmana Final de l'Escola.

Dintre les activitats de les Escoles d'Estiu és de remarcar l'any 1914 que es donés a conèixer als ensenyants el mètode Montessori; l'any 1917, s'hi afegeix el coneixement de Decroly, Claparède, Dewey i Meumann; el 1920, hi participà personalment Claparède versant les seves lliçons sobre la psicologia de la intel·ligència.

Després del llarg parèntesi que s'inicià amb la Dictadura, l'Escola d'Estiu —altra vegada amb en Galí al front i a partir del 1932 sota els auspicis de la Generalitat de Catalunya—, tornà a la palestra. La segona època començà l'any 30 però amb característiques ben diferents degut a una millor preparació dels alumnes per una part i a les noves orientacions polítiques i ideològiques. Les mateixes persones que formen part de la comissió organitzadora de la Setmana Final l'any 23 —fent excepció del mestre Figuerola que morí durant la dictadura—, figuren a l'Escola d'Estiu del 1930: Cassià Costal, Alexandre Galí, Josep Barceló i Narcís Masó.

L'any següent la Setmana Final va ésser substituïda per les Converses, que se celebraven a la tarda, sobre problemes polítics i pedagògics del magisteri.

Seria llarg d'enumerar tots els temes tractats en cadascuna de les escoles d'estiu i de fer refacció dels molts mestres que intervingueren en la seva exposició. Entre aquells podem citar, pel seu ressò: «Problemes que planteja el llenguatge a Catalunya», «Els problemes de l'educació moral a l'escola actual» (1932); «L'educació moral i cívica a les escoles de la República» (1933); «L'Escola Unificada: mitjans per a establir-la» (1934) i «L'escola i les transformacions socials» (1935). Els noms de Jaume Serra i Hunter, Joaquim Xirau, Gonçal de Reparaz, Rodolf Llopis, Jeroni de Moragas, Anna Rubiés, Raimon Torroja, Pere Blasi, Manuel Ainaud, Manuel Garcia i Morente, Ventura Gassol, Serra i Moret, Josep Estalella, Nicolau d'Olwer, Pompeu Fabra, Pau Vila, Puig i Ferrater, Joan Coromines, Duran i Sanpere i Humbert Tous, són prou significatius. Celestin Freinet pronuncià dues conferències a l'Escola d'Estiu del 1932.

Hem de fer esment que les converses pedagògiques dels anys 32, 33 i 34 serviren de base per a la redacció del pla del Consell de l'Escola Nova Unificada (CENU). La Guerra Civil i una postguerra liquidacionista per a tot moviment pedagògic que s'havia generat a casa nostra, amb la Mancomunitat primer i, més tard, amb la Generalitat obriren un període de treball en la clandestinitat que donà com a fruit la presentació, als locals de «Franciscàlia», el 29 de setembre del 1965, de la institució «Rosa Sensat» que impulsà l'Escola d'Estiu del 1966.

LA CONSTITUCIÓ REPUBLICANA: L'ESCOLA UNIFICADA

L'article 48 de la Constitució republicana, fent-se ressò de la idea dels socialistes europeus, afirmava que l'escola espanyola s'havia de regir pel sistema de l'escola unificada, la base de la qual —més político-social que pedagògica— era la desaparició, en el procés educatiu, de condicionants que poguessin entorpir una educació igual per a tots —riquesa, classisme, ideologies polítiques o religioses— l'única, segons aquesta ideologia, que pot diferenciar el nivell de cultura és la capacitat o les aptituds de l'individu.

El nom d'escola unificada, li ve a rel del seu ideari, que vol trencar amb la separació de nivells, en el pla pedagògic, de manera que l'ensenyament primari, secundari i superior constituïssin un cos únic. Del concepte d'Escola Unificada es dedueix que l'escola devia ésser laica.

Per decret es va prohibir que els ordes religiosos es dediquessin a l'ensenyament, i els seus centres es convertiren en estatals.

En el decret sobre laïcisme es feia constar que ningú no podria ser obligat d'assistir a classes d'educació religiosa; no obstant, els pares que ho desitgessin tenien dret a aquest ensenyament per a llurs fills; i, com fos que especificava que cap mestre no podia ésser obligat a ensenyar religió, en una O. M. posterior s'establí que els pares que desitgessin un ensenyament religiós ho havien de manifestar per escrit, i si el mestre es negava a fer-ho, es posaria d'acord amb el rector de la parròquia per tal que,

dintre de l'escola i en horari escolar, donés aquestes classes; mentre el mestre s'ocuparia dels altres nens fent-los fer treballs manuals.

L'escola republicana contemplava, a més, la coeducació i el bilingüisme.

La problemàtica de la llengua no va quedar resolta amb la llei de bilingüisme —que preveia que als nens fins als vuit anys se'ls havia d'ensenyar en català— ja que la seva aplicació, tenint en compte la legislació de l'època, no es podia dur a terme en un termini breu, perquè els mestres, per una part, estaven mancats de preparació i no hi havia altres textos que els editats per la Protectora de l'Ensenyança Catalana.

Com a primera providència i per tal de donar solució al primer problema, es va demanar la creació d'una escola normal catalana i la provisió de càtedres de català a la resta de les normals del Principat, que Marcellí Domingo s'apressà de concedir, condicionant que les classes de català fossin encarregades a persones amb caràcter voluntari.

A continuació d'això es posaren en marxa els cursos per correspondència de l'Extensió d'Ensenyament Tècnic de la Generalitat, i en el «Butlletí dels Mestres» —publicació pedagògica del Consell de Cultura, de gran difusió—, es publicaren lliçons de català a cura del mestre Fabra. En contra d'això, l'Estat mantingué les disposicions relatives al trasllat de mestres, i per aquest motiu seguien arribant a Catalunya mestres que desconeixien el català, i no s'exigia el coneixement del català als opositors al magisteri nacional.

Quant al problema dels llibres, aquest es va anar palliant gràcies a l'esforç de l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana i amb els llibres editats per en Dalmau Carles

ELS INSTITUTS-ESCOLA I LA NORMAL DE LA GENERALITAT

En el camp del segon ensenyament el nombre d'instituts es va multiplicar, en ser convertits, majoritàriament, els centres

docents religiosos en públics. De dos instituts a Barcelona es va passar a set, i de set que hi havia a la resta de Catalunya, a vint. Un dels instituts creats per decret del mes d'octubre del 1933 fou l'Institut «Albéniz» de Badalona, que funcionà a Can Pi i Gibert, fins a la seva dissolució l'any 1939.

Si bé dels centres secundaris creats a Barcelona tres d'ells eren Instituts-Escola, quan hom parla d'Institut-Escola associa aquest nom d'immediat al que va existir al Parc de la Ciutadella, una de les concessions —juntament amb l'Escola Normal de la Generalitat—, que ens va fer el Govern provisional de la República pocs mesos després de la seva proclamació, que obrí les seves portes el 3 de febrer del 1932. Els altres foren l'«Ausiàs March» i el «Pi i Margall», tots dos instal·lats en locals confiscats als Jesuïtes.

Parlar de l'Institut-Escola de la Generalitat —l'Institut-Escola del Parc—, equival a parlar d'una institució modèlica en la qual van poder ser aplicades les «Normes per a l'organització de l'ensenyament secundari a Catalunya», creades per la Ponència de Segon Ensenyament del Consell de Cultura: un projecte preparat per a portar a terme la reforma de l'ensenyament en el moment en què l'Estatut de Núria fos aprovat.

No podem transcriure aquí les referides normes perquè ocuparien molt d'espai, però a grans trets direm que: preveïen l'ingrés als 12 anys, sense examen, previ un informe dels serveis d'Orientació Professional; el pla d'estudis contemplava sis cursos amb set hores diàries de classe, ensenyament cíclic, supressió dels llibres de text —no pas dels llibres— i dels exàmens, un màxim de 30 alumnes per aula, ensenyament en català i en règim de coeducació, abolició de premis, càstigs i qualificacions; disciplina basada en l'ascendència del professor...

Existia un reglament intern que el definia com a institució pilot amb la finalitat de coordinar el primer i segon ensenyament i la formació de futurs professors per tal de poder estendre aquesta experiència de

renovació pedagògica a tot Catalunya. L'ànima de l'Institut-Escola va ser el seu fundador i primer director, el Dr. Josep Estalella, a qui recorden aquests dies, en emocionat homenatge, alumnes i professors, amb motiu del centenari del seu naixement a Vilafranca del Penedès.

Ja ha quedat dit que, al mateix temps que es va decretar la creació de l'Institut-Escola del Parc, en Marcellí Domingo va donar resposta afirmativa al desig de la Generalitat de crear una escola Normal, però aquesta escola Normal havia de funcionar amb professorat de l'escalafó nacional —si bé proposat per la Generalitat— i havia d'impartir les mateixes matèries que a les altres escoles normals de l'Estat.

Les propostes sobre organització trameses a Madrid i aprovades sense gaires modificacions, contemplaven com a finalitat de la Normal: la preparació i formació permanent dels mestres per a l'ensenyament primari per a les especialitats en pàrvuls i educació especial, així com el reciclatge dels titulats pel sistema antic. Miquel Santaló, en la revista «Escola Normal», va escriure: «...Per a tot el món civilitzat, la formació professional del Magisteri és un problema seriós que cap país no considera encara satisfactòriament resolt.» «...La Normal de la Generalitat aspira... a la preparació de mestres... amb la màxima cultura possible al servei d'una consciència professional que sigui garantia de respondre als imperatius socials amb relació a l'Escola. I com que això no pot aconseguir-se, no s'ha aconseguit fins avui, a base de l'estudi de teories, la Normal intenta completar la formació doctrinal amb el conreu d'una pràctica acurada en contacte directe amb l'Escola primària, tenint en compte tota la gamma d'especialitats que reclama d'una banda la diferent natura dels infants, i d'altra la multiplicitat d'institucions que la societat contemporània considera inseparables de l'Escola».

En certa manera, l'Escola Normal de la Generalitat, va seguir pedagògicament el camí marcat per l'Escola de Mestres d'en Bardina, i que van continuar posteriorment les escoles d'estiu.

L'ESCOLA NOVA UNIFICADA

En les conclusions provisionals a que s'arribà a la conversa pedagògica de l'Escola d'Estiu del 1934, i que versà sobre el tema: «L'Escola Unificada: mitjans per a establir-la», es llegeix: «L'Escola Unificada és l'escola del poble; és l'escola per a tots els infants de la Nació... ha d'ésser una institució educativa docent i de treball que compregui tots els graus de l'ensenyament, des dels pàrvuls fins a la Universitat, en una totalitat orgànica... Serà creada i sostinguda per l'Estat i la Generalitat i dirigida, en la part tècnica i administrativa, per un consell superior format per persones representatives de tots els graus de l'ensenyament... Ha d'ésser gratuïta en tots els seus graus... Escola Unificada no vol pas dir escola uniformada, escola igualitària. L'Escola Unificada podrà admetre diversos procediments, horaris i maneres especials de fer i d'ensenyar; però ha d'exigir l'enquadrament de totes les activitats docents i escolars dintre d'un mateix sistema, que obeeixi uns principis. L'Escola Unificada suposa una continuïtat docent i escolar; però el pas de la primera a la segona infància, la pubertat, el pas de l'adolescència a la joventut, obeeix uns característiques biològiques i psíquiques que reclamen uns procediments i uns mètodes adients a cadascuna de les etapes escolars...»

Contemplaven també, aquestes conclusions, els continguts i els mitjans per establir l'E.U., donant a conèixer quines eren les aspiracions immediates, a mitjà i llarg termini i les ideals: «Cada població catalana tindrà tota una institució escolar primària amb pàrvuls i ensenyament primari complet; amb camps de joc, piscina, esports, realitzacions, biblioteca, sala de música... Considerant ja unificats l'ensenyament primari i secundari, tots els nois, d'una manera obligatòria i gratuïta fins a l'edat de 18 anys, hauran de cursar completament els graus primari i secundari... A cada població catalana de més de 5.000 habitants hi haurà un Institut-Escola amb les escoles de treball anexas... Tots els alumnes passaran una anyada a l'estranger... Només

ingressaran a la Universitat els alumnes excepcionalment ben dotats... La carrera de Magisteri... serà universitària... La Universitat catalana... tindrà anex un politècnic... dedicat a les altres investigacions científiques i a la formació de personal tècnic...»

En esclatar la Guerra Civil, Catalunya viu una situació gairebé d'autonomia absoluta fins al maig del 1937. La «revolució» —ja que en tota la zona republicana no es paria pas de guerra— es porta tant al front com a la reraguarda per construir un Estat popular. De seguida a Catalunya es constituí el Consell d'Economia i el Comitè de Milícies Antifeixista. Aquest va donar pas a la formació del Comitè de l'Escola Nova Unificada que quedava constituït el dia 29 de juliol.

Totes les escoles primàries oficials i religioses, les escoles de l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana i les de formació professional, àdhuc les que estaven en construcció, van passar a dependre de la Conselleria de Cultura de la Generalitat. En el Comitè d'incautacions hi estava representat el CENU i això va fer possible disposar d'aules suficients.

El clima revolucionari i les fortes pressions dels representants de les diverses tendències polítiques originaren forts enfrontaments dins del Comitè, que no afavoriren pas la bona marxa del procés educatiu del país.

El preàmbul del decret de 21 de juliol del 1937, sobre nova reestructuració —la primera amb data de 22 d'octubre del 36—, és suficient per a donar-nos idea de quina fou la trajectòria del CENU des de la seva constitució. «L'ambició cultural del nostre poble... de donar ensenyament a tots els infants de Catalunya... la recollí la Generalitat amb la creació del Comitè, més tard Consell, de l'Escola Nova Unificada. Representava aquest, a més del desig d'estendre el nombre d'escoles, un sentit pedagògic modern i avançat d'acord amb els anhels de renovació espiritual de Catalunya... i ara, quan un any de treball permet de considerar la feina realitzada, és just reconèixer el gran esforç que representa el nombre de noves escoles ja instal·lades o en construcció. Però aquest

període d'un any, permet també una imparcial revisió de tota la obra feta... amb el propòsit de cercar el millorament de l'organisme. Perquè és evident que la mateixa urgència de la improvització, la vasta multiplicitat de l'obra empresa són causa d'assaig que és necessari consolidar, i de deficiències inevitables que és necessari de corregir...»

A l'Arxiu Municipal he pogut passar revista a les nòmines que la Generalitat pagava als mestres del CENU: als mestres nomenats pel Consell, als mestres mobilitzats i als mestres que substituïren el personal incorporat a files. Les nòmines de referència únicament ens donen dades del curs 37-38, al començament del qual existien disset escoles del CENU, vuit Escoles Graduades i altres nou, servides per un o dos mestres, amb un sou de 5.000 pessetes anuals. Les escoles eren a les següents adresses: Carretera Antiga de València, carrer del Temple, 8-10, Av. Martí Pujol, 457-459; carrer Garcia Hernández, Riera de Canyadó, carrer Progrés, 344; Roger de Flor, 120; Pérez Galdós, La Camèlia, Riera Sant Joan, Passeig de Jaca, Tortosa, 40; Fermí Galàn, 2; Guifré, 148-150 i als carrers Arnús, 16-24 i Jaume Compte. Aquestes darreres escoles són les úniques que figuren amb nom propi: «Francesc Layret» i «Pompeu Fabra».

Perquè algú, dels que varen viure l'experiència del CENU a la nostra ciutat, no ens ofereix el seu record aprofitant —si s'escau— les pàgines de «Carrer dels Arbres»?

BIBLIOGRAFIA:

Joan Bardina i Castarà. Dades biogràfiques recollides per alumnes de **l'Escola de Mestres**. 1959.

«El Pensament Escolar i la Renovació Pedagògica a Catalunya (1833-1938)». Jordi Monés. Edicions «La Magrana». Barcelona.

«L'Educació a Catalunya durant la Generalitat 1931-1939». Ramon Navarro. Edicions 62. Barcelona.

«Butlletí dels Mestres».

Durant la seva estada a Mèxic l'any 1949, junt amb el seu fill Eliseo.

La seva muller, gran col·laboradora, l'any 1943.

Època en que fou cofundador de la Unió Socialista de Catalunya.

Poc abans de morir.

FELIP BARJAU I RIERA (1893-1952)

Abans de parlar de la figura d'aquest cooperativista, sindicalista i lluitador polític i social de Catalunya, caldria puntualitzar que quan em digueren si volia tractar de la personalitat del meu avi, vaig dubtar d'acceptar l'encàrrec ja que m'enfrontava amb una sèrie de problemes que feien molt difícil l'anàlisi de la seva vida.

Tota la meua família més directa, i jo mateixa, ha nascut a Mèxic, la quasi totalitat roman allà i sols amb el transcurs del temps he pogut anar coneixent trets de la personalitat del meu avi que m'ajudaven a comprendre la seva trajectòria sindical i política. L'exili seria incomprensible sense tenir en compte l'arrelament que es va produint a poc a poc en els membres que el sofreixen; els fills dels exiliats, però, segueixen el curs de la vida i a vegades la terra d'origen i les raons del seu allunyament resten cada vegada més difoses. Aquest és, precisament, l'ambient en què jo em vaig criar, una idealitzada Catalunya per part del meu pare i els seus germans i la realitat quotidiana de la vida mexicana i tot el que comporta néixer i criar-te en aquelles terres. Per als meus germans, per circumstàncies

que ara no venen el cas, és el seu país, per a mi, i per les mateixes raons, aquest és Catalunya.

El primer que va sorprendre'm en venir a viure aquí fou el veure que les persones més grans de Badalona i del barri de Sant Andreu del Cap i Casal coneixien més coses del meu avi que no pas jo mateixa.

Neix a principis de la dècada dels 90 del segle passat, a la barriada de la Sagrera en el si d'una família menestral que es dedicava a arreglar els guarniments de les bèsties de càrrega i tir; amb el temps tindrien l'ofici de basters. La seva mare era obrera de «La Española» que temps a venir serà la fàbrica tèxtil «Fabra i Coats». Després d'haver cursat estudis d'ensenyament primari en algun dels ateneus de la barriada del Clot o de la Sagrera, que no puc assegurar quin fou, entra a treballar on ho feia la seva mare.

Hom sap el poc nivell dels coneixements que rebien en l'ensenyament obligatori els fills de les classes i sectors populars i encara que la gent conscienciada de la situació intentava millorar la seva qualitat, això no era prou per a les inquietuds d'en Felip Barjau que ara i sempre participarà de la voluntat constant de superació

individual i col·lectiva que defineix tantes persones d'aquella època. L'ambient sindical llibertari de «La Española», el duu a la conclusió de voler augmentar el seu saber, d'aquí que es converteixi en un autodidacta, i de lluitar en contra de l'explotació obrera. Fa l'aprenentatge de barber que seria el seu ofici definitiu.

Participa en les lluites sindicals d'aleshores i la seva barberia esdevé un centre de reunió i discussió. Impellit pel seu esperit inquiet i per les lectures que tant el motivaven, realitza un viatge arreu d'Europa, fet insòlit en un obrer d'aquells anys. A la tornada continua la seva lluita sindical en el si de la CNT i a causa de la repressió és inclòs en les cadenes de presos que emmanillats l'un amb l'altre anaven seguint a peu totes les presons de Catalunya. Es casa amb una obrera de Sant Andreu i al cap de poc temps s'estableix a Badalona on munta una barberia al carrer d'Enric Borràs. Aquí es porta a terme la seva més gran activitat i lluita política.

Després de les lluites i enfrontaments que acabaran amb tants obrers i amb el seu gran militant en Salvador Seguí «el Noi del Sucre», per creure necessària la intervenció obrera en la transformació social i política, abandona la C.N.T. És cofundador i particip de la Unió Socialista de Catalunya, raó per la qual s'ha d'exiliar en proclamar-se la Dictadura de Primo de Rivera i es refugia a Bèlgica i altres llocs. Allí feia bossa comú amb en Macià, Companys, Gassot, etc... en èpoques de dificultats econòmiques.

Retorna a Catalunya i participa en el derrocament de la Dictadura. Entre les seves amistats personals d'aleshores cal incloure-hi aquest home de vida i fets exemplars que és en Joan Manén, amiat que estava, com en tota persona amant de la llibertat, per damunt de diferències ideològiques i polítiques. Era coneguda la foto de la barberia en que Galan, un dels dissortats sublevats de l'aixecament de Jaca, li agraiïa la lluita i amiat que li dispensà. És escollit diputat de la circumscripció Concepció (Badalona, Santa Coloma, Sant Adrià) a les eleccions republicanes del Parlament Català de l'any 1932. Juga molt

a favor de la seva candidatura, el fet d'ésser molt popular, el seu fer cooperativista, l'haver proclamat la República a Badalona, l'ésser publicista de l'Opinió, així com el fet d'haver sortit a rel·luir la seva facilitat oratòria, manifestada en tots els mítings que participa en el curs de la seva vida. L'originalitat, relació i vigor dels seus parlaments, denoten la seva formació autodidacta.

La guerra civil estronca la seva vida. Durant aquests anys estava a la Junta Administrativa de la Casa de Caritat, participava en la direcció Cooperativista de Catalunya i era President dels funcionaris del Palau de Justícia, càrrecs que anaven lligats a la seva actuació social. És coneguda la seva participació pacificadora en el salvament de vides, militant en aquell moment en el recent creat Partit Socialista Unificat de Catalunya (PSUC).

L'exili és el camí personal i familiar, sud de França i camps de concentració, esperances que neixen i moren de poder sortir del perill nazi i finalment Mèxic, el país amic de la República Espanyola que rep milers i milers de refugiats procedents de la Península Ibèrica i els atorga possibilitats de redreçar vides i esperances.

Allí, a Mèxic, els meus avis eren uns exiliats, els meus pares i els meus oncles pot dir-se que comencen a viure i neixem empeltats de sang catalana i indígena els meus germans i jo. Aquest seria un altre capítol que mai no va poder haver previst aquest ateneïsta, sindicalista i barber català que a Mèxic menjava carn d'olla, parlava un mexicà curiosíssim, educava els seus fills en català i parlava del retorn. No el coneixerà. El colpeix molt el fet Comorera, la seva expulsió del PSUC, l'assentament del franquisme i una lluita plena de presons i hores difícils.

Jo, que no el vaig conèixer, recordo un fet que fou present en tota la meva infantesa, les maletes que no es desfeien per quan calgués tornar. No sé que se'n devien fer d'aquestes maletes però tenen per a mi un significat tan extraordinari com el seu contingut. Mai no he pogut saber què hi havia.

Margarida Barjau de la Rosa

L'atletisme femení a Badalona

Josep Gual i Lloberes

○ Ignoro si abans de l'any 1930 l'Atletisme femení havia tret el cap a Badalona. Gairebé asseguraria que no.

L'any 1929 a la Societat Gimnàstica s'havien iniciat unes classes de Cultura Física, que impartia el senyor Seirols. Al senyor Seirols no l'havia vist mai equipat esportivament. I encara us diré més. Fos la que fos l'estació de l'any, no es desvestia de l'americana. Anava sempre abillat amb vestits de to fosc, preferentment negres.

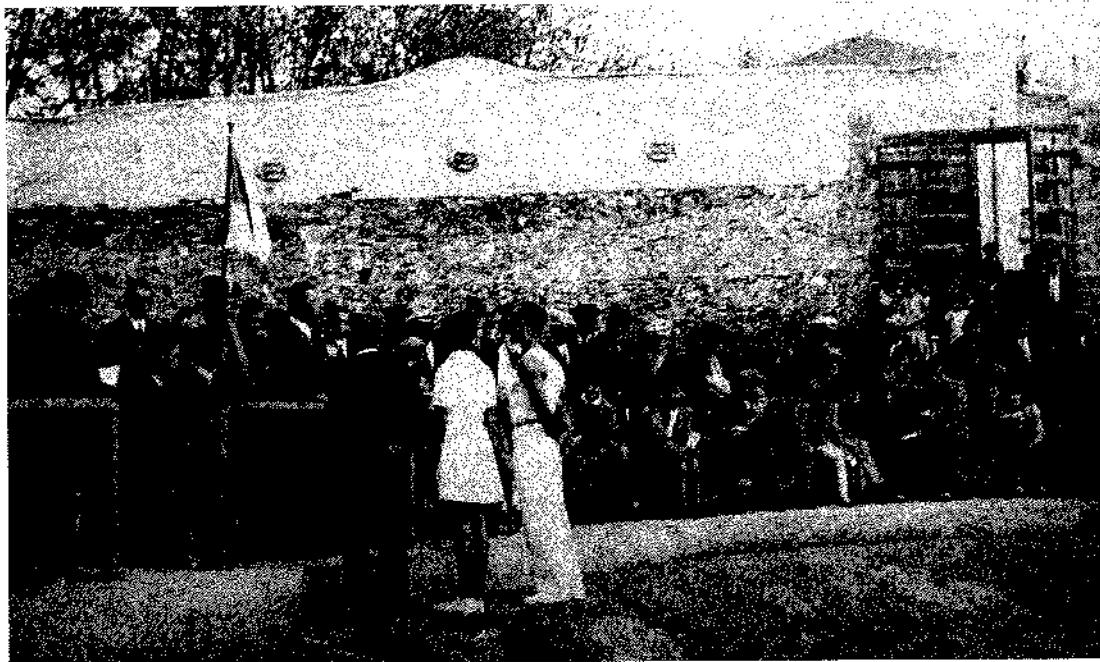
Duran, guanyadora de la cursa de 60 metres es presenta a la il·lotja de presidència, davant el senyor Xavier Vila (dret), el senyor Capeta assegut a la dreta

Amb el cabell blanc, seriós, correctíssim. Era la bondat personificada i donava la impressió d'una mena de capellà anglicà.

Tinc aquest esvaït i llunyà record del senyor Seirols, perquè a vegades també ens donava classes als infantils, quan per una causa o una altra no s'havia presentat el monitor de torn.

Recordo bé, però, que la colla d'entremaliats que formàvem un estol bellugadís de nois, quines edats anaven dels 7 als 14 anys, en

de l'esmentat. A l'esquerra de la Duran, el senyor Seirols i a la dreta el senyor Josep Ma. Muntaner. (Velòdrom, gener 1930).

trobar-nos davant d'ell, ens comportàvem d'allò més bé. Imposava respecte i em semblà que tots plegats el veïem com si d'un àngel protector es tractés.

Les noies crec que el deuriem contemplar amb aquesta mateixa perspectiva.

El segon diumenge del mes de gener de l'any 1930, per cert amb una temperatura primaveral de tan suau com era, es va presentar per primera vegada públicament, la Secció Femenina de la Societat Gimnàstica. L'acte tingué lloc en el curs d'un festival atlètic-esportiu, celebrat a la tarda, en el recinte de l'ex-velòdrom.

Quinze noies de la Secció, efectuaren una tanda d'exercicis gimnàstics de conjunt, acompanyant-se de cordes i bastons, i, finalment, una cursa de 60 metres llisos.

Aquesta galopada intrascendent en aquell moment, tenia una transcendència històrica en l'esport badaloní. Esdevenia la primera manifestació pública de l'Atletisme Femení a la nostra Ciutat. Els 60 metres es varen efectuar a la recta paral·lela a la que temps a venir seria la d'arribada, quan es construïren les pistes, i es va córrer en sentit invers a la direcció que després s'establiria, és a dir, amb sortida a la «banda de mar» i arribada a la «banda de muntanya» enfront del llimoner. No es prengueren temps, i per això no sabem la marca assolida, però sí que tenim la classificació de les tres primeres, que ho foren per aquest ordre: la Duran, la Rosa Lleal i l'Antònia Casas.

Durant l'any se celebraren tres festivals més, però no s'arribà a formar un equip d'Atletisme.

Proclamada la República, va respirar-se un ambient menys resclosit i a Barcelona es constituïa el «Club Femení d'Esports», que per cert a l'estiu tenia llogada una zona d'esbargiment, on les seves components hi prenien el sol i s'hi banyaven. Era a les instal·lacions dels banys de can Titus, a la nostra platja. El «Club Femení d'Esports» fou el capdavanter de l'Atletisme Femení a Catalunya. Les Maria Morros, Trepat, Sugranyes i Castelltort, foren les seves representants més

destacades i les que encetaren la taula de rècords i campionats a aquest País.

Llavors la Secció d'Atletisme del Futbol Club Badalona, que tallava el bacallà en el concert de l'atletisme espanyol, va posar en acció a una atleta, que és avui encara la més destacada que ha tingut Badalona. Ens referim a l'Anna Tugas, campiona i recordman de Catalunya i d'Espanya del llançament del pes. Les seves marques en aquesta especialitat, s'aguantaren anys i panys en el palmarés de rècords i, com a rècord badaloní, resta inamovible fins ara.

També amb els nous aires de llibertat que es respiraven, prengué embranzida la institució patriòtica «Palestra», fundada pel professor Josep M.ª Batista i Roca i de la qual en fou President el llavors concitadà nostre el Mestre Pompeu Fabra. Aquesta Entitat va dedicar-se entre d'altres activitats ben meritòries, a la promoció de l'Atletisme femení. Quatre badalonines a més de l'Anna Tugas, hi destacaren totseguit. La Lluïsa Giró, la Montserrat Horta, la Francina Terradelles i la Victòria Gandia. La Lluïsa Giró possiblement la més polifacètica atleta de tot l'Estat espanyol i que, si després de la guerra civil tingué ocasió de batre rècords i adjudicar-se campionats, més n'hauria obtingut a no ser per la irrupció d'aquella Maria (després Jordi) Torremader, que amb una operació de transformisme va menar-la/lo de destacada/destacat líder de la Secció Femenina d'«Educación y Descanso» a caporal de la milícia, i que tant va avalotar el galliner en aquell temps.

L'equip femení de «Palestra» comptava doncs, amb cinc badalonines, que eren l'estructura més sòlida del conjunt esportiu.

Llavors a la Unió Gimnàstica i Esportiva, successora d'aquella Societat Gimnàstica primicera, cuidava de les aules femenines en Pere Gol i Teixidor, esportiu que continua en actiu i que mai no ha parat en la seva labor pedagògica. En Gol, component del primer equip de Bàsquet que va jugar a Badalona, va ser també el primer que aplegà un equip femení entre les noies que assistien a les classes de Gimnàstica.

De passada va ensinistrar a aquestes mateixes noies a practicar l'Atletisme.

La Francina Terradelles, la Montserrat Horta, la Lluïsa Giró i la Victòria Gandia varen afegir-s'hi ben aviat i amb la Rosa Bellostes, Mercè Martí, Maria Humbert, Rosa Grau, Lluïsa Horta, Laia i Maria Alañà, Maria Terradelles i altres, constituïren el primer equip de Badalona d'Atletisme femení, ja que fins aleshores no havia existit un planter suficient per a cobrir totes les proves d'una competició.

Vingué la guerra dels tres anys i l'activitat prosseguí, per damunt del desballestament imperant: l'escassa alimentació, l'èxode de pares i germans als fronts de combat, les malvestats comeses pels trinxeraires de reraguarda i la criminosa repressió dels bombardeigs de l'aviació feixista a la població civil.

Després de l'ensulsiada final a Catalunya, entre tantes coses com van perdre's, ens quedàrem sense el camp d'esports del Velòdrom. Però de la mà d'en Pere Gol, les noies van continuar fent atletisme a l'antic camp de futbol del carrer de Manresà. A la taula de rècords de la Unió

Primera a la dreta: Anna Tugas, campiona i recordman de Catalunya i Espanya de llançament del pes. Segona: Montserrat Horta. Quarta: Lluïsa Giró. Cinquena:

Gimnàstica i Esportiva se n'aguanten encara dos d'aquella època, el de llançament de pes 8,13 metres i de javelot 22,51 metres aconseguits en una mateixa jornada el 29 d'octubre del 1939 per la Lluïsa Giró. La primera marca de Badalona del llançament del pes l'ostenta l'Anna Tugas del Futbol Club Badalona, des de l'any 1934.

La Lluïsa Giró fou en diverses ocasions en aquells anys, campiona de Catalunya en curses, llançaments i salts.

El camp del carrer de Manresà, hagué de desallotjar-se, i una vegada més, com ens trobem avui en ple 1980, no es va disposar d'una instal·lació mínima on practicar aquest noble esport.

Ja sense pistes, l'única possibilitat es reduïx a les curses de Cross. El dia 1 de gener del 1950 amb motiu de tenir lloc la clàssica Jean Bouin, hi eren presents per a emprendre la sortida, les «unionistes» infantils Carme i Paquita Ferrer, a les quals no se'ls va permetre de concórrer per motiu de la poca edat, ja que només eren autoritzades a partir de la categoria Junior. El mateix mes i any té lloc el Campionat

Francina Terradelles. Sisena: Lluïsa Horta. Asseguda a la dreta: Maria Giró. Les atletes badalonines de l'equip Palestra. (Estadi de Montjuïc. 30-6-36)

Lluïsa Brubola

Victòria Pujolar

social de Cross, classificant-se les tres primeres per aquest ordre: Carme Ferrer, Paquita Ferrer i A. Pujol.

La manca de pistes però, no va aconseguir de rompre totalment la continuïtat, amb les intermitències que volgueu, i així en un raconet del camp de la riera d'en Folch, tingué lloc el dia 11 de juny el «I Trofeu Paquita Borràs» en memòria de la malaguanyada basquetbolista morta en plena joventut. Les proves d'aquesta «challenge» eren 40 metres tanques (l'espai no donava per més), llançament del pes i salt de llargada, essent controlades per tècnics de la Federació Catalana d'Atletisme. La puntuació era per marques i segons la taula finlandesa i s'establí la classificació següent: 1, Consol Prat; 2, Teresa Soliva; 3, Montserrat Martí; 4, Carme Garcia; 5, Rosa Valls; 6, Maria Nirella; 7, Joana Lopez; 8, Maria Alañà; 9, Remei Domènech; 10, Josefa Soliva; 11, Maria Bigas; 12, Maria Via; 13, Maria Gol; 14, Neus Pomés; 15, Paquita Ferrer; 16, Carme Ferrer.

El primer dia de l'any 1951, les atletes badalonines donen la gran campanada en resultar vencedores de la Jean Bouin de

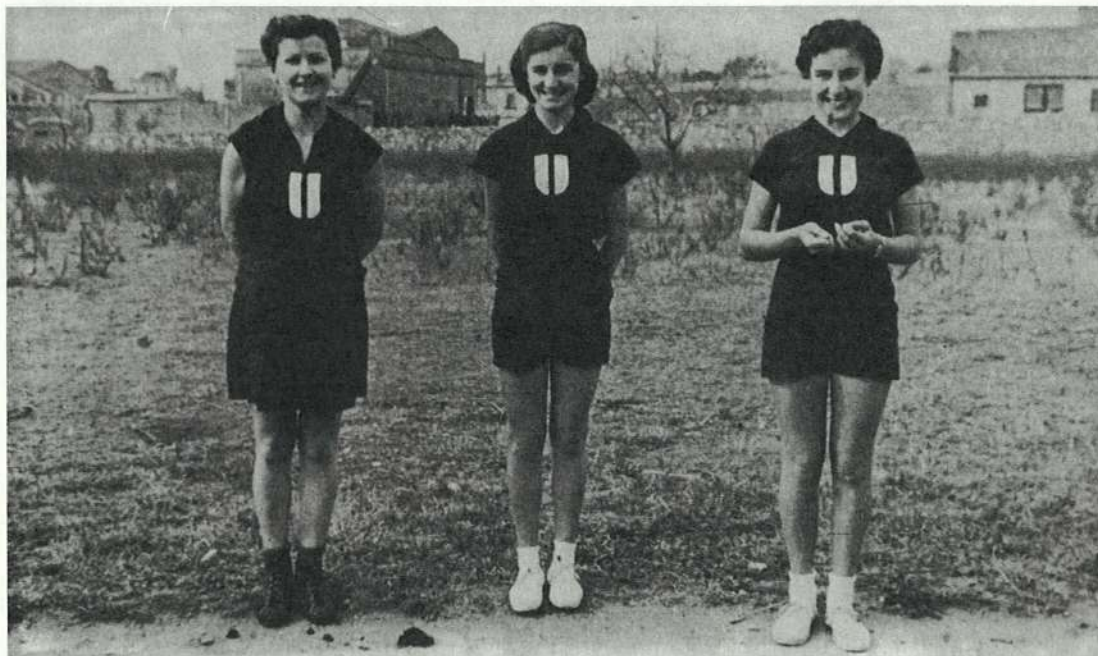
manera avasalladora, ocupant el primer lloc la Carme Garcia, segona Teresa Soliva, tercera Consol Prat i setena Joana Lopez, no cal dir que per equips Badalona figurà en primer lloc amb un avantatge de puntuació com mai més no s'ha tornat a veure. I el dia 11 de març tenia lloc el Campionat de Catalunya, on es repetia la gran gesta: campiones per equips i classificant-se: 1, Carme Garcia; 2, Carme Ferrer; 3, Paquita Ferrer; 5, Teresa Soliva; 8, Consol Prat; 9, Maria Alañà i 10, Núria Solé.

Dia 3 de juny II Any del Trofeu «Paquita Borràs» que guanyà Montserrat Martí, seguida de Consol Prat, Teresa Soliva, Rosa Valls, Rosa Pedragosa, Remei Domènech, Carme Garcia, Dora Roch, Joana Lopez, Josefa Soliva, Maria Bigas, Maria Alañà, Carme Ferrer, Paquita Ferrer, Maria Gol i Roser Castelltort, o sigui un total de 16 com l'any anterior. Una xifra d'atletes que en aquell temps possiblement cap equip ultrapassava.

La Jean Bouin del 1952, dóuna una altra vegada la victòria per equips a Badalona. En aquesta ocasió la prova té caràcter internacional. Els llocs ocupats per les

D'esquerra a dreta: Carme Garcia, campiona de Catalunya de Cross i vencedora de la Jean Bouin.

Carme Ferrer i Paquita Ferrer. Les tres corredores de Cross més destacades dels anys 30.

nostres representants foren: 3, Carme Ferrer; 5, Carme Garcia; 7, Paquita Ferrer; 8, Teresa Soliva; 12, Conxita Vidal; 14, Joana Lopez.

El dia 11 de juny té lloc per tercera vegada el Trofeu «Paquita Borràs» que guanya Montserrat Martí, que se l'adjudica en propietat per haver aconseguit dues victòries seguides, a continuació es classificaren Consol Prat i Teresa Soliva, fins a catorze.

Un altre any, el 1953 i l'equip femení de la Unió torna a guanyar la Jean Bouin. Individualment es classificaren: 2, Carme Ferrer; 3, Paquita Ferrer; 4, Carme Garcia; 7, Teresa Soliva.

La manca d'unes pistes d'atletisme, fa que vagi llanguint la dedicació i és a l'any 1955 que tenim nota d'una cursa internacional on ocupen els llocs 4, 5 i 6, Carme Ferrer, Carme Garcia i Paquita Ferrer respectivament.

I ja no és fins a l'any 1970 que pren novament la guspira d'aquell caliu que no s'havia apagat definitivament. Es per mitjà de l'atleta Francisco Aguila Yeguas,

monitor de Cultura Física qui aprofita que en celebrar-se campionats escolars a Badalona i disposant aleshores la Unió d'unes pistes molt modestes, als terrenys de la Societat Anònima Cros, de procurar formar un equip. Aquesta classe de campionats escolars, se celebraven sense que prèviament hi hagués una preparació adequada i contínua, i una vegada efectuats... fins l'any que ve, si Déu vol!

L'Aguila doncs, hi posa tot el saber i voluntat, iniciant una vegada més la represa de l'Atletisme femení a casa nostra. Durant aquest període de temps passat, l'esport en general i sobretot el que practiquen les dones, ha anat evolucionant a mesura que la dictadura que patim s'ha anat corcant més i més. Les jugadores de bàsquet, per exemple, ja poden equipar-se amb les calcetes esportives i penjar al prestatge dels records, les antiestètiques i enganyadores faldilles reglamentàries, segons la moral nacional-catòlica imperant.

Fora de l'àmbit badaloní doncs, l'atletisme ha anat agafant volada, en tant que aquí ha romàs hivernat. Costarà Déu i ajuda

Maria Angels Figueres, campiona d'Espanya de 300 metres llisos, en pista coberta.

Consol Gay, entrenadora d'atletisme i atleta en actiu, recordman de Badalona en curses de velocitat.

desvetllar-lo.

S'aconseguien ja alguns resultats que ens apropen a les marques habituals de les atletes forànies. Al juny del 1971, Maria Jesús de la Mano Prat, supera la marca de salt de llargària que tenia feia 30 anys la Francina Terradelles. Els anys 72 i 73 es sobrepassen les marques antigues de tres dècades, i, una nova estrella apareix amb força. Es la Maria dels Angels Figueras Casas, que militant com a Juvenil, queda sots-campiona de Catalunya de 400 metres llisos i dos anys més tard, el 1974, es proclama campiona d'Espanya de

300 metres llisos en pista coberta a Oviedo.

I fins avui, fent caps i mànegues, sense pistes, mancades de protecció oficial, sense rebre la mínima ajuda federativa ni del «Consejo Superior de Deportes», de la Diputació, és a dir de ningú, continuen a la palestra amb un entusiasme gairebé miraculós.

La Consol Gay que vuit anys enrera ja establia rècords socials, va mantenint-se amb marques semblants, a la vegada que proveïda del títol de monitora, exerceix una labor d'ensenyament que ve impartint amb profit i dedicació a les noies de les noves promocions. Constitueix un exemple ben digne de tenir en compte i de regraciar.

Com a valors nous podriem esmentar a la Concepció Rodon, que ve destacant en les proves de mig fons i a la junior Roser Lopez incorporada recentment a l'equip i que en les curses de Cross ocupa ja llocs ben destacats en les competicions on participa.

I ara en cal deixar marge a l'esperança. Una esperança basada en creure que els temps estan canviant. En creure també, que la mentalitat de les persones queu des dels diversos estaments hauran de cuidar-se de la formació esportiva, serà diferent de la que tenen els que encara no han deixat les regnes i que per desgràcia són els mateixos de sempre.

TAULA DE RÈCORDS ACTUALS DE LA UNIÓN GIMNÁSTICA I ESPORTIVA DE BADALONA

50 metres llisos: 7 segons 2/10

Consol Gay (29-1-77).

60 metres llisos: 8 segons 2/10

Consol Gay (10-4-72).

M.ª Jesús de la Mano (10-4-72).

80 metres llisos: 10 segons 9/10

Consol Gay (11-6-72).

M.ª Angels Figueres (11-6-72).

100 metres llisos: 13 segons 1/10

Consol Gay (24-9-76).

150 metres llisos: 19 segons 9/10

Consol Gay (15-4-73).

M.ª Angels Figueres (15-4-73).

200 metres llisos: 27 segons

M.ª Angels Figueres (9-10-72).

300 metres llisos: 41 segons 9/10

M.ª Angels Figueres (8-4-73).

400 metres llisos: 1 minut 7/10

M.ª Angels Figueres (30-6-73).

600 metres llisos: 1 minut, 59 segons 2/10

Rosa Vara Paloma (11-5-74).

800 metres llisos: 2 minuts, 33 segons

Concepció Rodon (8-4-79).

1.000 m. llisos: 3 minuts, 51 segons 8/10

Alexandra Garrido (8-4-73).

1 Milla: 6 minuts, 7 segons 8/10

Roser Lopez Rodrigo (7-7-79).

Salt llargada: 4,57 metres

M.ª Jesús de la Mano Prat (20-6-71).

Salt alçada: 1,35 metres

Josefina Ruiz Arimont (21-2-72).

Llançament Pes (4 kgs.): 8,13 metres

Lluïsa Giró (29-10-39).

Llançament Javelotna: 22,51 metres

Lluïsa Giró (29-10-39).

Llançament Disc: 21,80 metres

M.ª Angels Figueres Casas (29-4-73).

5 kms. Marxa Atlètica: 35 minuts 31 s. 2/10

M.^a del Mar Martínez (2-2-75).

Rellevaments 4 x 100: 54 segons 4/10

Gay, Ruiz, Garrido i Figueres (1-4-73).

Rellevaments 4 x 400: 5 minuts 12s. 7/10

Prades, Pi, De la Fuente i Gay (18-3-79).

Les eleccions al Parlament de Catalunya del 32

Cinto Gubern

El rei Jaume II presidint les Corts medievals.

El president Macià dirigint la paraula al poble des del balcó de la Generalitat en ocasió de la manifestació pro Estatut.

Obertura del Parlament Català presidit per Lluís Companys, durant el discurs de Francesc Macià en ésser confirmat President del Govern de Catalunya, 6 de desembre de 1932.

Les Corts Catalanes tenen el seu origen en la Cort Comptal o Curia Principis que pren el nom de cort general d'ençà del regnat de Jaume I, adoptant una periodicitat anyal. Aquestes Corts estaven formades pels tres braços (noblesa, clergat i tercer estament) i eren convocades pel rei i dintre del territori del Principat.

Començaven les sessions amb la proposició o discurs de la corona que feia el rei. També es presentaven a les Corts els capitals de greuges. Totes les proposicions eren estudiades per cadascun dels estaments per separat i si esqueia, aprovades per les Corts en ple.

Les Corts per a tirar endavant els seus acords podien nomenar una diputació del General o Generalitat formada per nou membres amb l'encàrrec de fer complir els acords de les Corts.

Aquests són els organismes de govern que Catalunya tingué fins que amb la força de les armes els hi foren arravatats el 1714.

El setembre del 1932, després de l'aprovació de l'Estatut, el poble català es preparava per les eleccions al Primer Parlament català, aquest mateix poble que uns anys endarrera havia plebiscitat l'Estatut, amb les desconfiances i els recels habituals d'un poble tan avesat a la protesta com el nostre, sempre pensant en un engany o una desil·lusió, veia a la fi manifestades les seves ànsies de llibertat i autonomia amb l'aprovació de l'Estatut i aquestes eleccions al Parlament de Catalunya.

SISTEMA ELECTORAL

La Generalitat previ acord amb el govern fixà la data per a l'elecció del primer Parlament de Catalunya (20 novembre del 32), així com les circumscripcions (Barcelona-ciutat, Barcelona-circumscripció, Lleida, Girona i Tarragona) on se celebraren els comicis. Al mateix temps determinava la proporció diputats-població i establia que es votaria un diputat per cada quaranta mil votants amb un mínim de 14 diputats per circumscripció.

Per decret del President de la Generalitat, Barcelona-ciutat havia d'eleger vint-i-quatre

diputats (vint majoria, quatre minoria), Barcelona-circumscripció disset (quinze majoria i quatre minoria) i la resta de circumscripcions, catorze diputats cadascuna (1).

El sistema electoral era el mateix que per les Corts Constituents i les circumscripcions àmplies eren una garantia contra el caciquisme i localisme.

S'exigia un mínim del 20 % dels vots per resultar elegit a la primera volta, és a dir, l'elector amb més vots del partit guanyador, havia de tenir el 20 % dels vots per ésser elegit. Així s'obligava a les forces polítiques a concentrar-se i fer aliances doctorals. La dona encara no tenia vot tot i que havia estat reconegut per la Constitució Republicana. Això va provocar protestes per part del feminisme polític (a les properes eleccions a les Corts de l'Estat, del 33, la dona va tenir vot útil).

QUI ES PRESENTÀ I QUÈ REPRESENTA

La normativa electoral que acaben d'explicar, ja clarificava la situació electoral amb dos partits, un amb tendència a la dreta, la Lliga Regionalista i l'altre amb tendència a l'esquerra, però fugint de l'extremisme, l'Esquerra Republicana de Catalunya.

La Lliga Regionalista, sota la coalició Concòrdia Catalana, representava una opció conservadora però moderna, se'n pot dir una «dreta civilitzada» que reconeixia la legitimitat política del règim republicà encara que no estigués d'acord amb el sistema electoral, ja que el seu objectiu bàsic en el Parlament era la redacció de les lleis interiors de Catalunya.

L'Esquerra Republicana de Catalunya es presentà sota la coalició del seu mateix nom, E.R.C., però amb l'aliança amb la Unió Socialista de Catalunya, U.S.C. La seva tasca era desenvolupar legislativament el programa republicà (laïcisme, sobirania popular, reforma agrària, etc.) i no tan sols la redacció de la Constitució interna de Catalunya sinó una llei municipal, l'ordenació del territori, etc.

El Partit Catalanista Republicà és el partit

que dintre de les minories tenia més a dir encara que eren conscients del poc paper que podien jugar degut al camí pres per l'electorat català en les anteriors eleccions, a més de l'abandó d'un nombre de personalitats cap E.R.C.

El P.C.R. es presentà per Badalona sota la coalició Concentració Catalanista Republicana, i per Tarragona amb la Coalició d'Esquerres Tarraconines juntament amb els radicals-socialistes locals, els federals i el P.S.O.E. Aquí és on tenien més possibilitats de treure parlamentaris.

El seu programa era lleial a la república amb

l'objectiu polític de la República Federal. Finalment el Bloc Obrer i Camperol era el partit més significatiu dintre els comunistes. Es presentà sol a les eleccions i proposà un programa de profundització de la revolució democràtica i una futura revolució socialista per arribar a la constitució de la Unió Ibèrica de Repúbliques Socialistes.

ELECTORAT A NIVELL GENERAL I A BADALONA

Ens centrarem tan sols a la circumscripció de Barcelona-ciutat i Barcelona-circumscripció dintre la qual voten els ciutadans de Badalona.

Nivell de participació:

		Cens electoral	Votants
General	60,23 %	786.865	473.512
Barcelona-ciutat	54,76 %	267.787	145.655
Barcelona-circumscripció	59,57 %	229.132	136.491
Badalona	49,06 %	12.600	6.182 (1)

(1) Segons el diari «Clamor».

Resultats:

Barcelona-ciutat

	A	B	C
Esquerra Republicana de Catalunya	40,72	22,30	19
Concòrdia Ciutadana	23,43	12,83	5
Partit Republicà Radical	12,48	6,83	
Concentració Catalanista	11,16	6,11	
Dreta de Catalunya	3,98	2,17	
Bloc Obrer i Camperol	1,65	0,90	
Partit Comunista de Catalunya	0,76	0,41	
Aliança d'Extrema Esquerra	0,70	0,38	
Estat Català-Partit Proletari	0,13	0,07	
Concentració Espanyola	0,10	0,05	
Vots en blanc	0,13	0,07	
Vots nuls	0,76	0,39	

Barcelona-circumscripció

	A	B	C
Esquerra Republicana de Catalunya	56,64	33,74	15
Concòrdia Ciutadana	31,92	19,01	4
Partit Republicà Radical	4,99	2,97	
Dreta de Catalunya	4,32	2,57	
Aliança d'esquerres i extrema esquerra Federal	2,04	1,21	
Bloc Obrer i Camperol	1,56	0,93	
Partit Socialista Obrer Espanyol	1,44	0,86	
Partit Comunista de Catalunya	0,15	0,09	

A: % sobre votants
B: % sobre cens electoral
C: Diputats

DIPUTATS AL PARLAMENT DE CATALUNYA

Barcelona-ciutat

	Vots	Partit
Martí Barrera i Maresma	57.396	ERC
Nicolau Battestini i Galup	57.568	ERC
Joan Casanellas i Ibarz	58.677	ERC
Amadeu Colldeforns i Margalló	57.968	ERC
Josep Dencàs i Puigdollers	59.207	ERC
Lluís Duran i Ventosa	35.565	Lliga
Joan Fronsoa i Salomó	57.746	USC
Miquel Guinart i Castellà	57.510	ERC
Joan Lluhi i Vallescà	57.510	ERC
Francesc Macià i Llusà	65.300	ERC
Antoni Martínez i Domingo	36.980	Lliga
Carles Pi i Sunyer	61.945	ERC
Joan Puig i Ferrater	60.540	ERC
Francesc Ribes i Soberano	57.542	ERC
P. Martir Rosell i Vilar	57.644	ERC
Jaume Serra i Munter	62.262	ERC
Joan B. Soler i Bru	58.002	ERC
Joan Soler i Plà	58.777	Unió Catalanista
Josep M. Tallada i Paulí	35.825	Lliga
Josep Tarradellas i Joan	60.857	ERC
Joan Tauler i Palomares	58.262	ERC
Ferran Valls i Taberner	36.158	Lliga
Joan Ventosa i Calvell	36.158	Lliga
Estanislau Ruiz i Ponseti	57.786	USO

Resultats electorals: (Généralitat), «La Publicitat», 23 de novembre del 32, pàg. 1.

Barcelona-circumscripció

	Vots	Partit
Salvador Armenterol i Torrents	77.815	ERC
Gaspar Armengol i Taló	78.021	ERC
Josep Balart i Armengol	76.367	ERC
Joaquin Bilbeny i Bosch	76.887	ERC
Lluís Bru i Jardí	77.371	ERC
Pere Comes i Calvet	78.262	ERC
Joan Comorera i Soler	77.615	USO
Lluís Companys i Jover	77.401	ERC
Josep Fontbernat i Verdaguer	76.961	ERC
Pere Mestres i Albert	77.183	ERC
Joan Mora i Adsera	77.183	ERC
Francesc Riera i Claramunt	76.851	ERC
Pau Romera i Ferrer	44.005	UDC
Joan Selves i Carner	77.221	ERC
Jaume Sallés i Figueras	76.035	ERC
Manel Serra i Moret	78.815	USC
Josep M. ^a Trias de Bes	44.775	Lliga
Miquel Vidal i Guardiola	44.780	Lliga
Antoni Miracle i Mercader	43.852	Lliga

Resultats electorals: (Generalitat), «La Publicitat», 25 de novembre del 32, pàg. 1.

Els resultats obtinguts en aquestes eleccions al Parlament de Catalunya per les diferents coalicions i partits confirmen el bipartidisme ERC-Lliga. La proporció fou sobre vuitanta-cinc actes a cobrir, la següent: seixanta-set foren per les candidatures d'ERC i disset per les de la Lliga. ERC guanyà les majories i la Lliga les minories a excepció de l'acta que obté el PCR a Tarragona amb la Coalició d'Esquerras.

Els diputats pròpiament d'ERC foren cinquanta-cinc, els altres foren dels companys de coalició, mentre que els electes de la Lliga, fora del diputat d'Unió Democràtica, foren del seu propi partit.

El grau de participació als comicis fou relativament alt, tenint en compte que les xifres d'abstenció són degudes en gran part a circumstàncies alienes a la conjuntura política, com poden ser, analfabetisme, manca de comunicacions, error en el cens, etc. i entra dins la «abstenció previsible» sigui quina sigui la consulta efectuada. També s'ha de comptar amb el cansament dels electors que patiren quatre convocatòries en menys d'any i mig.

Si comparem els resultats d'aquests comicis amb els d'altres eleccions anteriors

siguin a les Corts Constituents o a les Municipals, veiem sobretot pel que fa a la circumscripció Barcelona-circumscripció, una certa baixada d'ERC, tot i essent majoria en aquests comicis, gran pèrdua dels radicals, gairebé enfonsats i prop de la Lliga, tot i no fent coalició amb la Dreta de Catalunya. En el cas concret de Badalona veurem els resultats:

	12-IV-31 Eleccions Municipals	28-VI-31 Eleccions Diputats a Corts	20-XI-32 Eleccions al Parlament
Votants	5.814	9.287	6.214
ERC	1.756	6.222	2.819
Lliga	2.234	1.094	1.818
Radicals	1.781	1.067	762

Resultats de «Clamor», diari independent de Badalona.

A nivell general de Catalunya veiem que ERC triomfa per gran majoria però no aconseguix en lloc la majoria absoluta; com a molt arriba a un 35 % del cens i encara que no perdi la direcció de la política catalana, perd electors en favor d'una segona força, la Lliga, que aconseguix el 20 % sobre el cens elector i ja li comença a discutir la seva situació privilegiada.

Aquesta pèrdua de vots, ve dels sectors burgesos que han agafat una solució més conservadora i a la vegada dretana, que la que tenien fins aquell moment. Així es perfila la divisió esquerra-dreta que tan malament va acabar en les eleccions del 36.

BIBLIOGRAFIA

Avenç núm.

El Clamor, diari independent de Badalona. Octubre-novembre 1932.

La Publicitat, diari de la Generalitat. Novembre 1932.